

DEFINIRE CRIMINOLOGICĂ A CONCEPTULUI DE TENDINȚĂ

Octavian BEJAN,
doctor în drept, prorector pentru știință și relații interuniversitare al
Institutului de Științe Penale și Criminologie Aplicată

RÉSUMÉ

Dans l'article sont présentées les définitions statistique-criminologiques des concepts de la tendance et fluctuation. Les concepts proposés ont été élaborés sur la base de plusieurs recherches empiriques, en utilisant la méthode statistique, corroborées par les méthodes théoriques. De même, sont présentées les modalités de manifestation des tendances et fluctuations, ainsi que leurs interactions.

Analiza statistico-criminologică s-a afirmat deja drept un element indispensabil pentru activitatea anticrimă. Actualmente criminologul are sarcina de a lărgi aria ei de aplicare în activitatea practică și de a contribui la dezvoltarea ei metodologică. Sperăm că rezultatele cercetărilor prezentate în acest articol vor constitui un obol la realizarea acestei sarcini.

Potrivit cercetărilor noastre empirice, bazate pe metoda statistică, există două modalități de evoluție a criminalității (a unor tipuri de crime sau tipuri de criminalitate): tendință și fluctuație.

Deși termenii *tendință* și *fluctuație* sînt utilizați frecvent de criminologi, nu întîlnim noțiunile lor în literatura de specialitate. Regăsim acești termeni în literatura matematică și cea statistică, avînd un conținut ce ține de domeniu [1]. În opinia noastră, este necesară și o definiție în termeni determinați [2] a acestor concepte, iar din experiența acumulată în calitate de criminolog-practician rezultă că conceptele deterministe de tendință și fluctuație catalizează puternic analiza statistico-criminologică. Din aceste considerente, am purces la elaborarea conceptelor criminologice deterministe de tendință și fluctuație, o parte din rezultatele obținute fiind prezentate în următoarele rînduri.

Tendința reprezintă o creștere, o descreștere sau o stabilitate relativ durabilă a criminalității, determinată de acțiunea unor factori relativ constanți, ale căror efecte (sporire, diminuare sau stabilitate a criminalității) se manifestă pe termen relativ îndelungat.

Unii cercetători consideră că tendințele au caracter de creștere sau de descreștere și se manifestă pe termen lung [3]. Noi nu împărtășim această opinie. În primul rînd, analizele statistico-criminologice ale criminalității pe care le-am efectuat indică posibilitatea unei stabilități relativ durabile a fenomenelor criminale, după cum o demonstrează datele statistice din tabelul 3 și figura 3. Chiar dacă tendința de stabilitate poate ascunde o creștere sau o descreștere ușoară care se manifestă pe termen foarte lung, acest aspect servește activității practice într-un număr destul de limitat de cazuri. În al doilea rînd, noțiunile de *lung* și *scurt* sînt relative, ca toate măsurile cu care operează

matematica, iar în consecință și celelalte științe. De aceea, diverse fenomene trebuie să fie măsurate cu diverse unități temporale. Or delimitarea tendinței de fluctuație se face prin raportare, din care cauză unitățile cantitative de măsurare, din această cauză, contează mai puțin. Prin urmare, am utilizat măsuri calitative abstracte (*scurt* și *lung*). Desigur, criminologul poate alege unitățile de măsurare cantitativă a timpului în funcție de necesitățile lui particulare, ceea ce nu viciază cu nimic conceptul de tendință în sine.

Vom exemplifica definiția propusă printr-o serie de cazuri reale, selectate din statistica criminologică canadiană, respectînd exigențele de confidențialitate legale.

Tendința de descreștere constă în reducerea progresivă a numărului de crime și poate fi observată în cazul evoluției numărului dosarelor privind furturile de vehicule, înregistrate în anii 2004-2010, în unul dintre municipiile din Canada (tabelul 1, figura 1).

Tabelul 1
Numărul de dosare privind furturile de vehicule, înregistrate în anii 2004-2010

Anul	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Numărul de dosare, furturi de vehicule	814	744	723	722	631	493	196

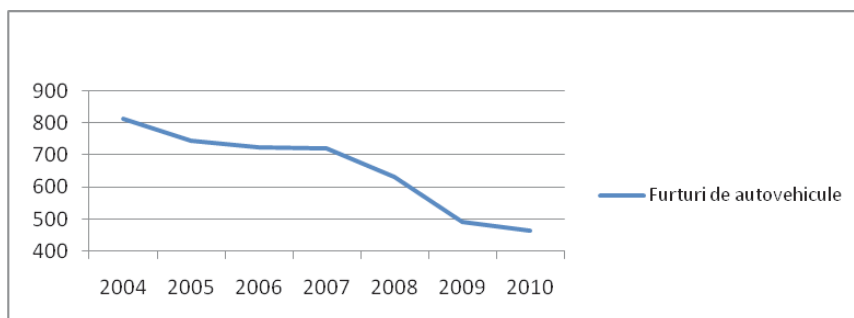

Figura 1. Evoluția furturilor de vehicule, înregistrate în anii 2004-2010

În cazul invocat putem vorbi despre o tendință perfectă de descreștere, deoarece ea nu a fost întreruptă de nici o fluctuație.

Tendința de creștere constă în sporirea progresivă a numărului de crime și poate fi observată în cazul crimelor contra administrării justi-

ției, înregistrate în perioada 2002-2009, în unul dintre municipiile din Canada (tabelul 2, figura 2).

Tabelul 2

Numărul de dosare privind crimele contra administrării justiției, înregistrate în anii 2002-2009

Anul	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Numărul de dosare, crime contra justiției	707	531	531	646	1109	1583	1360	1513

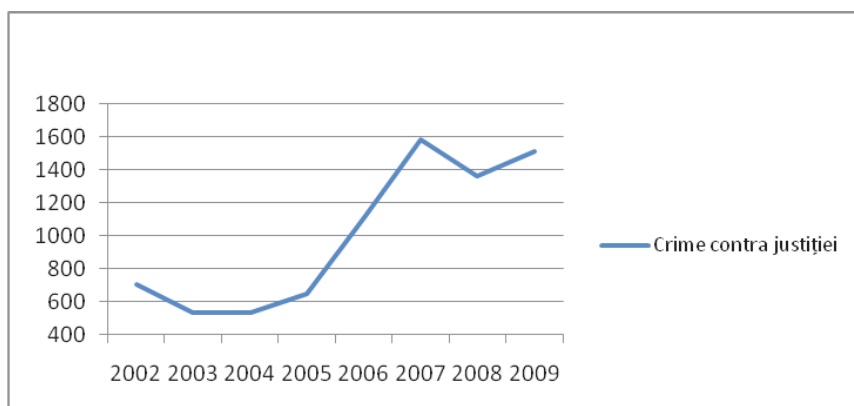

Figura 2. Evoluția crimelor contra administrării justiției înregistrate în anii 2002-2009

Tendința de stabilitate constă într-o menținere a criminalității la relativ același nivel. Stabilitatea este relativă, deoarece numărul crimelor nu este identic în fiecare

an (sau altă perioadă de referință), ci crește sau descrește nesemnificativ, revenind permanent la relativ același nivel. Un exemplu de stabilitate îl observăm în evo-

luția criminalității înregistrate într-un municipiu din Canada în cursul anilor 2002-2009 (tabelul 3, figura 3).

Tabelul 3

Numărul de dosare privind crimele înregistrate în anii 2002-2009 (cu excepția celor ce țin de circulația rutieră)

Anul	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Numărul de dosare, crime și infracțiuni penale	14417	14259	14336	14514	14602	14981	14575	14485

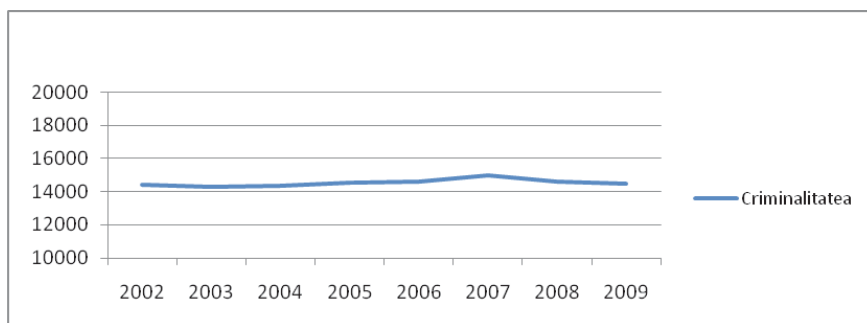

Figura 3. Evoluția criminalității înregistrate în anii 2002-2009

Ceea ce ne permite să distingem tendința de stabilitate de cea de fluctuație este faptul că nivelul criminalității de la începutul perioadei supuse analizei (2002) este aproximativ același cu cel de la sfârșitul ei (2009).

De menționat, în această ordine de idei, că începutul perioadei este întotdeauna anul (luna etc.) cel mai îndepărtat, în timp, de prezent, iar sfârșitul îl constituie anul (luna etc.) cel mai apropiat, în timp, de prezent.

Cursul tendinței poate fi influențat de factori determinanți atât pasageri, cât și relativ constanți. În cazul în care intervin factori determinanți pasageri, se produce o deviere (atenuare, accentuare sau suprimare) de durată relativ scurtă de la linia tendinței, iar în cazul în care intervin factori determinanți constanți, se produce o accentuare sau o atenuare a tendinței pe termen relativ lung.

Vorbim despre nașterea unei noi tendințe sau despre schimbarea tendinței în situația în care se produce o modificare a sensului ei (creștere, descreștere sau stabilitate). De exemplu, dacă o tendință de descreștere a criminalității este suprimată de factori criminogeni constanți și puternici, astfel încât se produce o sporire a criminalității pe termen relativ lung, atunci putem vorbi despre o schimbare a tendinței sau despre nașterea unei noi tendințe a criminalității.

În unele condiții, tendința poate fi confundată cu fluctuația, cum este în cazul în care se naște o tendință de descreștere a criminalității ca urmare a intrării în acțiune a unor factori determinanți constanți, însă intervin, în scurt timp, factori criminogeni constanți și puternici, care determină o nouă tendință, de creștere a criminalității, astfel încât se creează impresia că acea diminuare de scurtă durată a fost nu o tendință (potențială), ci o fluctuație.

Fluctuația reprezintă o descreștere, o stabilitate sau o creștere pasageră a criminalității, determinată de acțiunea unor factori suficient de puternici pentru a se face observabili, dar ale căror efecte (creștere, descreștere sau stabilitate a criminalității) se manifestă pe termen relativ scurt.

În statistică, fluctuația mai este denumită și *variație*, deosebindu-se trei tipuri de variații ale variabilelor: (1) variație ciclică, (2)

variație sezonieră și (3) variație aleatorie [4]. Calcularea variației ciclice a criminalității este dificilă, din cauza unor astfel de factori precum schimbarea legislației, unităților teritorial-administrative, structurii organizaționale a organismelor de prevenire și contracararea a criminalității sau schimbarea modului de înregistrare a crimeilor. Criminologul G. A. Avanesov precizează că „studierea statisticii criminalității pentru o perioadă lungă și a istoriei legislației penale mărturisește că fiecare modificare a legislației s-a reflectat ulterior asupra diferitelor caracteristici ale criminalității” [5], prezentând unele exemple în acest sens. De altfel, după cum observă unii statisticieni, calcularea variației ciclice este omisă în majoritatea studiilor sociale, pentru că ele vizează perioade scurte, în timp ce variația ciclică se manifestă pe durata unor perioade mai lungi [6]. De aceea, criminologia se interesează în mod deosebit de variațiile aleatorii și de cele sezoniere [7].

Calificăm o fluctuație ca fiind pe termen relativ scurt în cazul în care o raportăm la o tendință a criminalității pe termen relativ lung. Vom ilustra cele spuse prin exemplul fluctuației care a intervenit în tendința de descreștere a numărului furturilor din și de pe autovehicule, înregistrate într-un municipiu din Canada în perioada 2002-2009 (tabelul 4, figura 4).

Tabelul 4

Numărul de dosare privind furturile din și de pe autovehicule, înregistrate în anii 2002-2009

Anul	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Numărul de dosare, furturi din și de pe autovehicule	1889	1633	1554	1337	1214	1311	1337	1067

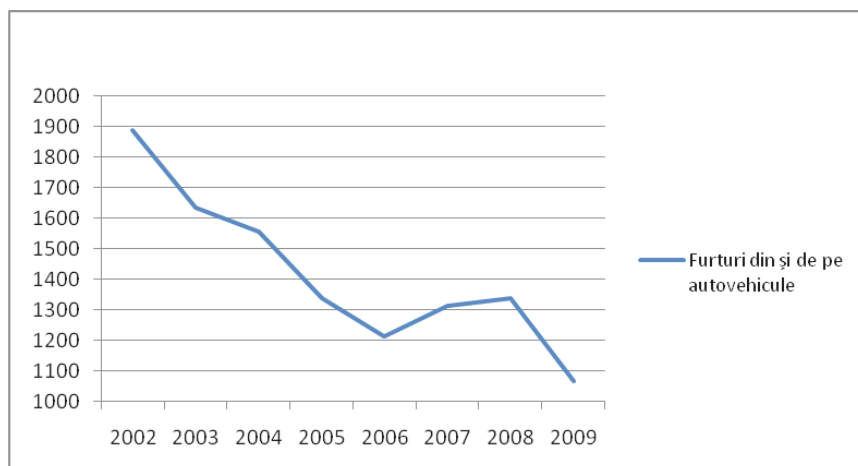

Figura 4. Evoluția furturilor din și de pe autovehicule, înregistrate în anii 2002-2009

Ceea ce distinge fluctuația de tendință este manifestarea de scurtă durată a fluctuației în raport cu durata tendinței. După cum vedem din datele statistice prezentate, fluctuația s-a manifestat în anii 2007-2008, fără a-i schimba cursul, căci numărul din anul ce precede nașterea fluctuației (2006) este mai mare decât cel ce a urmat fluctuației (2009), în timp ce descreșterea numărului de crime privind furturile din și de pe vehicule este progresiv în anii ce nu au fost marcați de fluctuație (2002-2006 și 2009).

Fluctuațiile pot atenua, accentua sau suprima, pe termen relativ scurt, tendința criminalității, în funcție de natura și puterea factorilor determinanți. De exemplu:

(1) dacă tendința criminalității crește anual cu aproximativ 2%, iar fluctuația este de aproximativ 1% și contravine acestei tendințe (adică factorii pasageri defavorizează criminalitatea), atunci va rezulta o atenuare de aproximativ 1% a tendinței criminalității, ceea ce înseamnă că într-un an se va observa o sporire cu numai aproximativ 1%, deși în ultimii trei ani ea era de aproximativ 2%;

(2) dacă tendința criminalității are o creștere anuală de aproximativ 2%, iar fluctuația este de aproximativ 1% și consună cu aceasta (adică factorii pasageri favorizează criminalitatea), atunci va surveni o accentuare de aproximativ 1% a tendinței criminalității, ceea ce înseamnă că într-un an se va observa o sporire a criminalității cu aproximativ 3%, deși în ultimii trei ani ea era de aproximativ 2%;

(3) dacă tendința criminalității crește anual cu aproximativ 2%, iar fluctuația este de aproximativ 3% și contravine acestei tendințe (adică factorii pasageri defavorizează criminalitatea), atunci se va produce o scădere cu aproximativ 1% a tendinței criminalității, ceea ce înseamnă că într-un an se va constata o descreștere a criminalității cu aproximativ 1%, deși în ultimii trei ani ea avea o sporire cu aproximativ 2%.

Examinând natura celor două modalități de evoluție a criminalității (tendința și fluctuația), constatăm o trăsătură comună, și anume: ambele sînt subordonate unor regularități.

Noi considerăm că tendința și

fluctuația constituie concepte fundamentale în analiza statistico-criminologică, a căror aplicare este indispensabilă la analiza modificărilor temporale ale criminalității (unor tipuri de crime sau de criminalitate).

În opinia noastră, conceptele de tendință și fluctuație pot fi, de asemenea, aplicate cu succes, într-o serie de cazuri, la explicarea schimbărilor survenite în criminalitate. Bunăoară, unul dintre criteriile de stabilire a legăturii de determinare dintre două fenomene constă în stabilirea anteriorității fenomenului presupus a fi determinant. Aceasta permite criminologului să compare momentul nașterii tendinței sau a fluctuației cu cel al factorului considerat determinant în raport cu această tendință sau fluctuație.

Aceste concepte sînt indispensabile pentru efectuarea prognozelor criminologice prin metoda extrapolării. Pe de o parte, ele permit delimitarea perioadei în care acțiunea factorului (factorilor) ce determină tendința nu este alterată de alți factori (care formează fluctuațiile), pentru a putea astfel determina cu mai multă exactitate evoluția criminalității. Pe de altă parte, ele dau posibilitatea de a determina probabilitatea prognozei criminologice, în temeiul frecvenței fluctuațiilor. Potrivit raționamentelor noastre, este posibil ca acțiunea factorilor ce determină fluctuațiile să se caracterizeze, cel puțin în anumite cazuri, prin regularitate, ceea ce înseamnă posibilitatea efectuării de prognoze criminologice în temeiul fluctuațiilor.

Constatările prezentate sînt confirmate de toate cercetările noastre consacrate acestui subiect (de ordinul zecilor), dar așteptăm cu interes și testările ei de către alți criminologi.

Referințe bibliografice

1. Vezi, de exemplu: Natasha Dufour, *Mes mathématiques de A à Z simplifiées*, Anjou: Les Éditions CEC, 2011, p. 263; Gilles Grenon, Suzanne Viau, *Statistique appliquée: initiation à l'analyse des données statistiques*, 2e édition, Boucherville: Gaëtan Morin Éditeur, 2003, p. 222.

2. Vezi concepția noastră determinată în monografia: Octavian Bejan, *Explicație criminologică a comportamentului criminal*, Chișinău, 2009.

3. Gilles Grenon, Suzanne Viau, *Statistique appliquée: initiation à l'analyse des données statistiques*, 2e édition, Boucherville: Gaëtan Morin Éditeur, 2003, p. 222 și următoarele.

4. De exemplu: Gilles Grenon, Suzanne Viau, *Statistique appliquée: initiation à l'analyse des données statistiques*, 2e édition, Boucherville: Gaëtan Morin Éditeur, 2003, p. 222.

5. Г.А. Аванесов, *Теория и методология криминологического прогнозирования*, Москва: Издательство «Юридическая литература», 1972, с. 134.

6. Gilles Grenon, Suzanne Viau, *op. cit.*, p. 228-229.

7. Vezi o modalitate de calculare a variațiilor sezoniere ale criminalității la Valeriu Bujor și Cătălina Miron-Popa. *Bazele analizei statistice a criminalității*, Bălți, 2010, p. 43-44.

DELIMITAREA RĂSPUNDERII FINANCIARE DE RĂSPUNDEREA ADMINISTRATIVĂ

Augustin PROCOPOVICI,
avocat, doctorand

SUMMARY

Not all authors agree with the existence of financial liability as a stand-alone form of legal liability. In legal literature is widespread view that financial liability should be a variety of administrative liability. In this article we propose to bring arguments which prove vice versa. Since the determinant criterion of independence of financial liability is the independence of financial law (the specific object and method of financial law), we will refer to these aspects, and later to highlight other signs that proves that the financial liability is a stand-alone form of legal liability.

REZUMAT

Nu toți autorii sînt de acord cu existența răspunderii financiare ca formă de sine stătătoare a răspunderii juridice, în literatura juridică fiind răspîndită opinia potrivit căreia răspunderea financiară ar fi o varietate a răspunderii administrative. În prezentul articol ne propunem să aducem argumentele care demonstrează că lucrurile stau altfel. Deoarece criteriul determinant al independenței răspunderii financiare este independența dreptului financiar și specificul obiectului și metodei de reglementare a dreptului financiar, ne vom referi și la aceste aspecte, pentru ca ulterior să scoatem în relief și alte semne care demonstrează că răspunderea financiară este o formă de sine stătătoare a răspunderii juridice.

În literatura juridică, este răspîndită opinia potrivit căreia răspunderea financiară ar fi o varietate a răspunderii administrative. Astfel, este negată existența răspunderii financiare ca formă de sine stătătoare a răspunderii juridice.

Unii autori analizează metoda și obiectul de reglementare drept criterii de delimitare a formelor răspunderii juridice [1, p. 34], alții clasifică răspunderea juridică în forme în funcție de apartenența ramurală [2, p. 141-183; 3, p. 541-546], obiectul și metoda fiind criterii de delimitare nu a formei răspunderii juridice, ci a ramurii corespunzătoare a dreptului, în cadrul căreia trebuie deja să existe o instituție distinctă a răspunderii juridice.

I. Belopaško consideră că nu există răspundere financiară drept formă de sine stătătoare a răspun-

derii juridice, întrucît în prezent nu există o formă specifică a încălcării – încălcarea financiară și o sancțiune specifică – sancțiunea juridică financiară. Respectiv, nu putem vorbi despre dreptul financiar ca despre o ramură de sine stătătoare a dreptului. Pentru aceasta este necesar de a delimita o metodă de sine stătătoare a reglementării juridice care, din punct de vedere al teoriei generale a dreptului, este analizată drept unul dintre principalele criterii care condiționează structurarea sistemului de drept, separarea ramurilor (subramurilor) autonome ale dreptului [4, p. 54-63].

Care este deci obiectul dreptului financiar și care este metoda sa? Răspunsul la această întrebare ne va permite să delimităm dreptul financiar de dreptul administrativ, pentru ca în final să demonstrăm caracterul independent al răspun-